

ЕТНОЛОГІЧНІ ТА ЕТНОКУЛЬТУРНІ СТУДІЇ ЛЕОНІДА ЗАЛІЗНЯКА: ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ДИСКУРС

У статті проаналізовані праці сучасних українських дослідників, присвячених етнологічним та етнокультурним студіям відомого археолога, етнолога, історика Леоніда Залізняка. Виявлено, що однією з перших дослідниць наукового доробку Л. Залізняка стала О. Шакурова (у дівоцтві – Лебедєва), яка у низці своїх досліджень проаналізувала головні етногенетичні положення і напрацювання вченого. З'ясовано, що О. Гончаренко, С. Конча, Ю. Кириченко та Ю. Фігурний активно долучилися до аналізу етнологічної та етнокультурної проблематики у працях Л. Залізняка. Окреслено, що етногенетичні студії Л. Залізняка, враховуючи їх важливість, й надалі потребують фахового вивчення.

Ключові слова: Л. Залізняк, етнологічні та етнокультурні студії, етногенез українців, історіографія.

На початку XXI ст. Україна вкотре постала перед низкою викликів, серед яких найбільш загрозливими стали велика ймовірність втрати державності та ідентичності. Російська Федерація цілеспрямовано здійснює проти Української держави неоголошену військову та інформаційну агресію, намагаючись ліквідувати українську державність й українську політичну націю. Авторитарний лідер Росії В. Путін постійно наголошує, що росіяни, українці та білоруси – єдиний народ, а сучасна українська та білоруська державність – це прикрє непорозуміння. Щоби зупинити цей неоімперський пропагандистський наступ, Україні треба використовувати комплексні заходи, у тому числі й наукову компоненту. Так, українські етологи надають верифіковані факти, які свідчать, що білоруси, росіяни й українці самодостатні етноси й вони ніколи не були єдиною етнічною спільнотою. Одним з таких дослідників є Леонід Залізняк.

Актуальність дослідження заявленої проблеми полягає в тому, що аналізуючи праці сучасних українських дослідників, присвячених етнологічним та етнокультурним студіям відомого вітчизняного археолога, етнолога, історика Л. Залізняка, можемо проаналізувати як вчений опрацьовував етногенетичну проблематику та намагався донести свої напрацювання як до наукового й освітянського середовища, так і до широкого загалу українського суспільства.

Наукова новизна статті полягає у тому, що у дослідженні вперше проведено історіографічний аналіз публікацій українських науковців, які вивчали етногенетичні наративи Л. Залізняка.

Метою дослідження є розкриття змісту й сутності історіографічного опрацювання етногенетичних та етнокультурних студій Л. Залізняка. Досягнення поставленої мети вимагає розв'язання наступних дослідницьких завдань: охарактеризувати історіографічні напрацювання етногенетичних текстів Л. Залізняка О. Гончаренком, С. Кончею та Ю. Фігурним; розкрити значення історіографічних праць О. Шакурової (Лебедєвої), присвячених етногенетичному доробку Л. Залізняка; показати як формувалося осмислення українського етногенезу Л. Залізняком у дослідженнях О. Шакурової та Ю. Кириченко; підвести підсумки дослідження.

Л. Залізняк – знаний український вчений у царині минувшини та сьогодення України. Він є автором і співавтором понад півтисячі наукових і науково-популярних праць з археології, первісної історії та етнології України, проблем індоєвропейстики й походження українського народу. Зрозуміло, що цей потужний творчий доробок вченого став об'єктом досліджень науковців.

Зрештою, прийшов час проаналізувати, хто і яким чином вивчає й аналізує етногенетичні наукові досягнення Л. Залізняка, тим паче, що такий історіографічний дискурс ще не став предметом окремого наукового дослідження, здійснюється вперше та стане, на нашу думку, вагомим чинником для кращого пізнання, осмислення, осягнення й популяризації текстів й контекстів українського вченого-державника.

Слід зазначити, що окремі українські вчені, які і часи незалежності України продовжували дотримуватися у своїх працях радянського та міфологічного підходу до вирішення проблеми українського етногенезу, тому досить критично оцінювали наукові напрацювання Л. Залізняка.

Головний їхній посыл полягав у тому, що Л. Залізняка є переважно фахівцем первісної доби, у зв'язку з цим, проблеми ентогенезу це не його профільна тематика. Особливо критично щодо розвідок Л. Залізняка у цій сфері відзначилися Н. Юсова та Ю. Шілов. Зокрема, Н. Юсова, яка дотримувалася класичної для радянської історіографії концепції «про спільну колицку трьох братніх народів» досить різко критикувала україноцентричні погляди Л. Залізняка. Л. Залізняка натомість науково-виважено відповів на цю необґрунтовану критику в своїй фундаментальній праці «Стародавня історія України» (2012 р.)¹.

У зв'язку з такими тенденціями, послідовники та його учні розпочали осмислення та популяризацію наукового доробку Л. Залізняка. Одним з перших, хто детально проаналізував етнологічні студії науковця став О. Гончаров. Так, у навчальному посібнику «Українська етнологія» за редакцією Валентини Борисенко, який побачив світ у 2007 р., у підрозділі «Концепції ентогенезу українців», дослідник наголосив, що попри велику кількість праць з українського ентогенезу, це питання, передусім через його заполітизованість та складність, слід визнати і сьогодні ще залишається далеким до остаточного вирішення, а оскільки досить складно відобразити всю палітру думок щодо походження українців, то варто об'єднати близькі гіпотези й версії, виокремивши основні концепції подібно до того, як вони представлені в науковій літературі, зокрема у працях Л. Залізняка².

Здійснюючи аналіз трьох найголовніших етногенетичних концепцій О. Гончаров постійно звертається до напрацювань Л. Залізняка. Зокрема, осмислюючи трипільсько-арійську концепцію походження українців, О. Гончаров наводить слушну думку вченого, що серед найпоширеніших помилок при визначенні часу появи українського етносу є невміння розмежовувати конкретний етнічний організм із його пращурами, тому немає ніяких серйозних наукових підстав вважати українцями ні трипільську людність, ні індоєвропейських скотарів-аріїв³.

О. Гончаров переконаний, що Л. Залізняка доклав чимало зусиль щоби утвердити у сучасному українському етногенетичному дискурсі ранньослов'янську концепцію походження українців, згідно якої історія українців як окремого самодостатнього етносу розпочинається від середини I тис. н.е.⁴.

Наступним дослідником, який почав вивчати етногенетичний доробок Л. Залізняка став його учень С. Конча. Так, у навчальному посібнику «Українознавство» за редакцією Миколи Обушного, оприлюдненого у 2008 р. в підрозділі «Історія поглядів на український ентогенез», вчений-індоєвропеїст зазначав, що ще у перші роки української незалежності відомий вітчизняний історик Л. Залізняка, запропонував класифікацію теорій походження українців, розподіливши їх, передусім, за хронологічним критерієм на три групи: 1) трипільсько-арійську; 2) ранньослов'янську; 3) пізньосередньовічну. Поступово ця етногенетична класифікація була визнана у науковому середовищі й почала широко використовуватися іншими дослідниками⁵.

С. Конча зауважував, що на думку Л. Залізняка, так звана трипільсько-арійська концепція немає під собою жодної гідної уваги праці, яка дійсно б науковими методами обґрунтовувала її право на існування⁶.

На думку дослідника, Л. Залізняка доклав багато зусиль щодо розробки і підсилення науковою аргументацією ранньослов'янської (С. Конча вперше обґрунтовано назвав її ранньосередньовічною) етногенетичної концепції. С. Конча підкреслює, що Л. Залізняка справедливо, відсуває на другий план антів, вважаючи їх, ймовірніше, бічною лінією розвитку, а головну увагу приділяє склавинам, які вже у VI ст. чітко виокремлюються серед іншим слов'ян, тому від склавинів до українців простежується неперервна етногенетична лінія розвитку⁷. Отже, відзначав С. Конча, саме племена склавинів VI–VII ст. потрібно вважати, за Л. Залізняком, безпосередньою основою українського етносу, або ж, фактично, найбільш ранньою стадією його історичного буття⁸.

Далі С. Конча підтверджує адекватність вченого щодо зведення історичних й етнокультурних коренів українського народу саме до VI ст., які Л. Залізняка намагається підтвердити західноєвропейськими відповідниками, оскільки більшість етнічних спільнот Європи починають свій розвиток саме з VI–VII ст., коли після знищення варварами Римської імперії й взаємопов'язаних з цим масових етнічних пертурбацій (т. зв. «Великого переселення народів») на величезних просторах Європи утворюються зародки тих етнічних утворень, які, пройшовши низку етапів розвитку, існують і по цей день, тому немає обґрунтованих підстав виключати з цього загальноєвропейського контексту український етнос, тим більше, що він формувався в зоні пізньої греко-римської цивілізації⁹.

Фаховий аналіз праць Л. Залізняка С. Кончею дає йому підстави стверджувати, що етногенетичні напрацювання вченого побудовані на основі новітніх археологічних даних, становлять на сьогодні,

так би мовити, «вістря» ранньосередньовічної концепції, оскільки до них апелюють або приєднують-ся інші дослідники, що поділяють погляд на зародження українського етносу в VI–VIII ст.¹⁰

До аналізу етнологічної та етнокультурної проблематики у працях Л. Залізняка долучився і його учень та послідовник Ю. Фігурний. Першою працею в якій Ю. Фігурний спеціально досліджував науковий шлях та спадок Л. Залізняка стала стаття «Етнологічні дослідження Леоніда Залізняка в Інституті українознавства КНУ у 1993–2004 роках» (2010 р.). Дослідник один з перших відзначив важливість наукових напрацювань вченого не лише в період незалежності, але й в радянську добу. Зокрема, Ю. Фігурний відзначає, що у відділ етнології вчений прийшов уже відомим фахівцем, який у своїх попередніх працях вивчав етнокультурні процеси у первісну добу, тому адаптувавши свої знання з палеоетнології первісності під потреби українознавства, Л. Залізняк розпочав успішно досліджувати проблеми походження українців¹¹.

Особливу увагу Ю. Фігурний приділив етнологічним дослідженням Л. Залізняка на ниві українознавства і в період незалежності, та вірно підкреслив, що вчений одним з перших в незалежній Україні ефективно і предметно розробляв проблему походження українців, якій присвятив кілька десятків наукових робіт, торкнувшись у них цілої низки важливих питань українознавчої тематики, загалом ці праці, стали міцним підґрунтям для становлення та розвитку модерної української етнології третього тисячоліття¹².

Продовжуючи студіювати науковий доробок вченого в етногенетичній галузі Ю. Фігурний переконаний, що саме цей дослідник один з перших в незалежній Україні розпочав вивчати етнологічну проблематику загалом й етногенез українців зокрема, свідченням цього стали його напрацювання з етногенетичної тематики¹³. На думку Ю. Фігурного, Л. Залізняк є одним з фундаторів ранньосередньовічної версії походження українців, який у своїх публікаціях успішно дискутує як з прибічниками ультра патріотичних гіпотез україногенезу так і з послідовниками радянської заідеологізованої версії походження українців не раніше пізнього середньовіччя, тим самим переконливо доводячи етногенетичну теорію М. Грушевського¹⁴.

У монографії «Особливості і закономірності зародження, формування українського етносу від найдавніших часів до середини XIV ст. на теренах України: етнічні, державотворчі і націєтворчі процеси в українознавчому вимірі» (2010 р.), Ю. Фігурний солідаризується з Л. Залізником у тому, що українці є прямими нащадками княжого Києва, а держава Київська Русь є органічною частиною етнічної історії українців, хоча елементи її культури стали невід'ємними складовими росіян, білорусів і псково-новгородців¹⁵.

Саме тому у своїх працях Л. Залізняк, зазначає Ю. Фігурний, намагається аргументовано донести до читача, що одним із важливих завдань української науки є утвердження законного права українців на історичну спадщину Київської Русі як першої української держави, бо без цього історичного фундаменту неможлива побудова незалежної України¹⁶.

Значну увагу поглядам Л. Залізняка щодо походження українського народу Ю. Фігурний приділяє у наступній монографії «Фаховий аналіз проблеми походження українців і професійне визначення українських етнічних, націєтворчих і державотворчих процесів вченими відділу української етнології ННДІУ МОН України в кінці XX – на початку XXI століть»¹⁷. Зокрема, дослідник відзначає, що Л. Залізняк у своїй праці «Від склавинів до української нації» (1997 р.) не лише аналізує ключові моменти української історії, проблеми походження українського народу та його східнослов'янських сусідів, історичної спадщини Київської Русі, а й наголошує на фатальних наслідках перебування України у складі Російської імперії, сучасним проблемам державотворення та майбуття українців¹⁸.

Крім того, вказує Ю. Фігурний, Л. Залізняк вважає обов'язковою передумовою успішної розбудови самостійної української держави високу самосвідомість нації, розуміючи під цим глибоке знання національної культури, історії, географії та популяризація цих знань серед широкого загалу¹⁹.

Зовсім недавно побачила світ стаття Ю. Фігурного у співавторстві з О. Шакуровою спеціально присвячена вивченню етнокультурних та етногенетичних студій Л. Залізняка протягом 1973–1991 рр. з позицій українознавчої науки. Вченими з'ясовано, що Л. Залізняк виважено проаналізував етнокультурні та етногенетичні процеси у фінальному палеоліті та мезоліті на теренах Поліської Низовини та довів, що вони є складовою частиною тогочасного загальноєвропейського розвитку людини розумної, внаслідок довготривалих економічних процесів на рубежі плейстоцену та голоцену з'являються перші етнокультурні (протометаєтнічні) спільноти, які заселяють територію, співвідносно з природно-географічними кордонами ландшафтно-кліматичної зони й пов'язану з нею певним господарсько-культурним типом²⁰.

Актуальність та суспільна значущість піднятих проблем у працях Л. Залізняка привертає увагу і молодих вчених, які активно долучаються до осмислення та популяризації його етно-

генетичних напрацювань. Якщо попередні науковці у своїх дослідженнях лише побіжно торкалися етногенетичних напрацювань Л. Залізняка, то дослідниця О. Шакурова у 2009 р. вперше оприлюднила статтю, присвячену виключно етнологічному доробку Л. Залізняка, а саме: «Проблема етногенезу українського народу в працях Л. Залізняка». Розпочинаючи аналіз вагомого внеску Л. Залізняка щодо цієї актуальної проблеми, О. Шакурова вказує, що наукове вирішення питання походження українського народу допоможе українцям впевнено відстояти свою історичну спадщину й надасть змогу збудувати повноцінну модерну націю, яка матиме яскраво виражену національну самосвідомість²¹.

Дослідниця зазначає, що в основі будь-якої концепції етногенезу українців мають бути беззаперечні факти, які підтверджуються даними історичної, археологічної, етнологічної, антропологічної та лінгвістичної наук, а висновки – суворо аргументовані. Саме такими, на думку О. Шакурової є етногенетичні студії Л. Залізняка: виважені, об'єктивні й добре аргументовані, у них, використовуючи данні різних наук, вчений переконливо доводить необхідність строгого наукового підходу до вирішення проблеми українського етногенезу, уникнення зайвої політизації питання та міфотворчості²².

Осмысливши етнологічні напрацювання Л. Залізняка другої половини 90-х років ХХ ст. – початку 2000-х рр., О. Шакурова вважає, що спочатку у своїх публікаціях, зокрема у «Походженні українського народу» (1995) вчений виділяв чотири концепції етногенезу українців: пізньосередньовічну, киеворуську, ранньослов'янську і трипільсько-арійську. Пізніше, Л. Залізняк пише лише про три головні етногенетичні версії: трипільсько-арійську, ранньосередньовічну та пізньосередньовічну, наприклад у праці «Походження українців: між науковою та ідеологією» (2008)²³.

У своїх етногенетичних працях, зазначає О. Шакурова, Л. Залізняк звертається не до вузького кола академічних істориків, а до широкого загалу, оскільки українська історична наука й досі важко хворіє, будучи інфікованою радянськими ідеологемами, старше покоління вчених не схильне відмовлятися від напрацьованого раніше, а молоде – не бажає псувати стосунки з метрами. Тому вихід з цього глухого кута пострадянської етнології, на думку вченого, лежить у зверненні до широкого кола української інтелігенції та студентства з метою поновлення інтересу українців до забутої, але правдивої схеми етногенезу східних слов'ян М. Грушевського²⁴.

Підводячи підсумки осмисленню проблеми етногенезу українського народу О. Шакурова зазначає, що у своїх працях Л. Залізняк переконливо доводить наукову обґрунтованість ранньосередньовічної концепції походження українців і узгодженість з загальноосвітніми етнологічними напрацюваннями та важливість утвердження цієї концепції в українській науці, освіті та суспільній свідомості. Оскільки Л. Залізняк є послідовним прихильником схеми етногенезу східних слов'ян М. Грушевського, яку батько української історії оприлюднив ще у 1904 р., то саме він, на думку О. Шакурової, один з перших принципово поновив і переконливо обґрунтував цю давню етногенетичну конструкцію, спираючись на сучасну джерельну базу, нові факти і зрозумілі широкому загалу аргументи, фактично дослідник розробив власну концепцію україногенезу, наріжним каменем якої є схема М. Грушевського²⁵.

Й надалі О. Шакурова у своїх дослідженнях продовжувала осмислювати етнологічні та етнокультурні напрацювання Л. Залізняка²⁶. Дослідниця переконана, що етногенетичні напрацювання вченого є самодостатніми та науково обґрунтовані, адже Л. Залізняк згрупував погляди багатьох вчених у три основні концепції або теорії походження українського народу, а саме трипільсько-арійську, ранньосередньовічну та пізньосередньовічну, але найбільш переконливою та науково аргументованою він вважає ранньосередньовічну етногенетичну версію, згідно з якою, появу українців ми можемо віднести до V–VII ст. н.е.²⁷.

Треба відзначити, що одна з наукових публікацій О. Шакурової, у якій популяризується етногенетичний доробок Л. Залізняка, була оприлюднена за межами України, а саме у Польщі. Саме у ній вона наголошує, що Л. Залізняк у своїх працях не лише детально осмислює найголовніші концепції етногенезу українського народу, а й подає розгорнутий історіографічний аналіз створення й розвитку кожної з них²⁸.

Важливість та актуальність досліджень Л. Залізняка для сучасної історичної, історіографічної, археологічної науки, і в цілому для ідентифікації українців та державотворення О. Шакурова відзначила і в дисертаційному дослідженні на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук «Походження українського народу в історіографічному дискурсі кінця ХІХ – початку ХХІ ст.» (2016). Зокрема, в авторефераті дисертації дослідниця доводить, що за Л. Залізником, культурно-історична безперервність розвитку конкретного етносу є визначальним показником його віку й часу зародження, ця безперервність на українських етнічних землях простежується з раннього середньовіччя, а саме з кінця V ст., також вчений наголошує, що

тяглість і неперервність розвитку в Північно-Західній Україні засвідчує існування одного етнічного організму від дулібів, склавинів та антів до сучасних українців²⁹.

У своїх подальших студіях О. Шакурова ретельну увагу звернула на запропоновану Л. Залізняка українську етногенетичну періодизацію, яка має такий вигляд: етногенез українців розпочинається з кінця V ст.; далі – склавини і частково анти (V–VII ст.); літописні племена волинян, деревлян, полян, білих хорватів, уличів, тиверців (VIII–IX); руський народ (праукраїнці) (IX–XIII ст.) й українців (XIV–XXI ст.)³⁰. Дослідниця вважає, що періодизація Л. Залізняка на сучасному етапі є найбільш науково обґрунтованою, оскільки вчений спирається не лише на попередні дослідження, але й підтверджує її науковість власними археологічними та історичними розвідками.

Зважаючи на важливість праць Л. Залізняка, все більше молодих вчених звертаються до їхнього вивчення та осмислення. Так, в 2017 р. у м. Києві, Ю. Кириченко захистив кандидатську дисертацію: «Концепції українського етногенезу та націогенезу в етнологічній науці другої половини XIX – початку XXI ст.» (науковий керівник В. Капелюшний), у якій значну увагу приділено етногенетичному доробку Л. Залізняка. Зокрема, дослідниця наголосила, що із середини 90-х років XX ст. починають виходити праці сучасного найбільш відомого українського вченого в царині дослідження етногенезу українського народу – Л. Залізняка, дослідження якого містять досить ґрунтовну історіографічну складову³¹.

Отже, науковці, які долучилися до осмислення етнологічного й етнокультурного доробку Л. Залізняка відзначають: 1) наукові дослідження вченого стали вагомим внеском у розвиток вітчизняної науки загалом та археології, етнології, історії й українознавства зокрема; 2) Л. Залізняк суттєво допрацював ранньосередньовічну концепцію походження українського народу, започатковану М. Грушевським; 3) вчений послідовно утверджує у своїх працях обґрунтоване право українців на києворуську спадщину; 4) своїми численними науковими і науково-популярними працями Л. Залізняк активно сприяє утвердженню й розвитку ідентичності українців та розбудові української державності.

¹ Залізняк Стародавня історія України. – К., 2012. – 542 с.

² Гончаров О. Концепції етногенезу українців // Українська етнологія. Навчальний посібник. / За ред. В. Борисенко. – К., 2007. – С. 17.

³ Там само. – С. 18.

⁴ Там само. – С. 21.

⁵ Конча С. Історія поглядів на український етногенез // Українознавство: навч. посіб. для студ. вищ. навч. зал. / За ред. Н. І. Обушного. – К., 2008. – С. 209.

⁶ Там само. – С. 210.

⁷ Там само. – С. 218.

⁸ Там само. – С. 219.

⁹ Там само.

¹⁰ Там само.

¹¹ Фігурний Ю. С. Етнологічні дослідження Леоніда Залізняка в Інституті українознавства КНУ у 1993–2004 роках // Кам'яна доба Україна: Збірник наукових статей. – Вип. 13. – К., 2010. – С. 317.

¹² Там само. – С. 315.

¹³ Фігурний Ю. Внесок Леоніда Залізняка в розвиток української етнології в кінці XX – на початку XXI століття // Українознавство. – 2011. – № 1 (38). – С. 55.

¹⁴ Там само. – С. 58.

¹⁵ Фігурний Ю. Особливості і закономірності зародження, формування українського етносу від найдавніших часів до середини XIV ст. на теренах України: етнічні, державотворчі і націєтворчі процеси в українознавчому вимірі. – К, 2010. – С. 82.

¹⁶ Там само. – С. 87.

¹⁷ Фігурний Ю. С. Фаховий аналіз проблеми походження українців і професійне визначення українських етнічних, націєтворчих і державотворчих процесів вченими відділу української етнології ННДІУ МОН України в кінці XX – на початку XXI століть. – К., 2011.

¹⁸ Там само. – С. 49.

¹⁹ Там само. – С. 51.

- ²⁰ Фігурний Ю., Шакурова О. Етнокультурні та етногенетичні студії Леоніда Залізняка (1973–1991) // Українознавство. – 2018. – № 4 (69). – С. 38.
- ²¹ Лебедєва О. В. Проблема етногенезу українського народу в працях Л. Залізняка // Магістеріум. – 2009. – Вип. 36. Археологічні студії. – С. 75.
- ²² Там само. – С. 75–76.
- ²³ Там само. – С. 76.
- ²⁴ Там само. – С. 79.
- ²⁵ Там само. – С. 78–79.
- ²⁶ Лебедєва О. Проблема етногенезу українців в українознавчих дослідженнях кінця XIX – початку XXI століть // Українознавство. – 2010. – № 1 (34). – С. 68–72.; Шакурова О. Питання генези, розвитку та становлення ранньосередньовічної, пізньосередньовічної та трипільсько-арійської концепцій походження українського народу в дослідженнях Н. Юсової, Л. Залізняка та П. Толочка // Українознавство. – 2010. – № 2 (35). – С. 199–204; Лебедєва О. Проблема утворення українського етносу в українознавчих дослідженнях кінця XIX – початку XXI століть // Українознавчий альманах. – К., 2010. – Вип. 2. – С. 106–109.
- ²⁷ Лебедєва О. Проблема утворення українського етносу в українознавчих дослідженнях кінця XIX – початку XXI століть // Українознавчий альманах. – К., 2010. – Вип. 2. – С. 108.
- ²⁸ Шакурова О. Висвітлення історіографії етногенезу українців у працях сучасних українських науковців // Spheres of culture / Ed. by Ihor Nabytobych, 2015. – Vol. 12. – P. 216.
- ²⁹ Шакурова О. В. Походження українського народу в історіографічному дискурсі кінця XIX – початку XXI ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – С. 11.
- ³⁰ Шакурова О. В. Основні концепції етногенезу українського народу: вітчизняна історіографія (кінець XIX – початок XXI ст.) / Відповідальний редактор Фігурний Ю. С. – К., 2017. – С. 131–132.
- ³¹ Кириченко Ю. Концепції українського етногенезу та націогенезу в етнологічній науці другої половини XIX – початку XXI ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 2017. – С. 6.

В статье проанализированы труды современных украинских исследователей, посвященные этнологическим и этнокультурным студиям известного археолога, этнолога, историка Леонида Зализняка. Выявлено, что одной из первых исследовательниц научного наследия Л. Зализняка стала О. Шакурова (в девичестве – Лебедева), которая в ряде своих исследований проанализировала главные этногенетические положения и наработки ученого. Выяснено, что А. Гончаренко, С. Конча, Ю. Кириченко и Ю. Фигурный активно включились в анализ этнологической и этнокультурной проблематики в трудах Л. Зализняка. Определено, что этногенетические студии Л. Зализняка, учитывая их важность, и в дальнейшем требуют профессионального изучения.

Ключевые слова: Л. Зализняк, этнологические и этнокультурные студии, этногенез украинцев, историография.

The article analyzes the works of modern Ukrainian researchers devoted to the ethnological and ethnocultural studios of a famous archaeologist, ethnologist, historian Leonid Zaliznyak. It was revealed that one of the first researchers of L. Zaliznyak's scientific heritage was O. Shakurova (Lebedev's maiden name), who in a number of her studies analyzed the main ethnogenetic positions and achievements of the scientist. It was found out that A. Honcharenko, S. Koncha, Y. Kirichenko and Y. Figurny actively participated in the analysis of ethnological and ethno-cultural problems in the works of L. Zaliznyak. It was determined that ethnogenetic studios of L. Zaliznyak, considering their importance, require further professional study.

Keywords: L. Zaliznyak, ethnological and ethnocultural studios, ethnogenesis of Ukrainians, historiography.